

Farkas Dormán Kolos

Equus

- *búcsú a lovaktól* –

Bevezetés:

Az UNKP kutatásom során az emberek és lovak többezer éves kapcsolatával foglalkoztam. A témaötletet egy évekkel ezelőtt látott Huszárik Zoltán film, az Elégia adta. A filmben fokozatosan kibontásra kerül, hogyan használta ki az ember a lovakat különböző céljai elérésére. A film megnézése után elkezdtem irodalmi forrásokat is keresni, amik kapcsolatba hozhatóak a lovakkal. Csóori Sándor gondolatai is egy méltatlanul elfeledett problémára világítanak rá: *“Utálok a fölösleges szertartásokat, de elbúcsúzhattunk volna szépen is a lovaktól. Nem is csak tőlük – tegnapi magunktól is; mindattól, amit nekünk jelentettek. A búcsú önbecsülés lett volna: a döbbeneten túl mindnyájunk közös gesztusa. Szívem szerint én még ilyen búcsút is kevesellnék. Ünnepet iktattam volna be a lovak emlékére. De se búcsú, se ünnep, se egy szó. El kellett volna mondani nekik, hogy új világba, új idők nagy forgatagába kerültünk, és nincs szükség rájuk. Mi voltunk csak ilyen érzéketlenek? Ilyen volt sajnos az egész emberiség.*

Költőknek kell megénekelni őket és elsíratni, s festőknek pedig fölkarcolni árnyukat a kor barlangfalára, ahogy lassan, szép, nyújtott testtel és fekete sörénnyel kiúsznak az időből.”

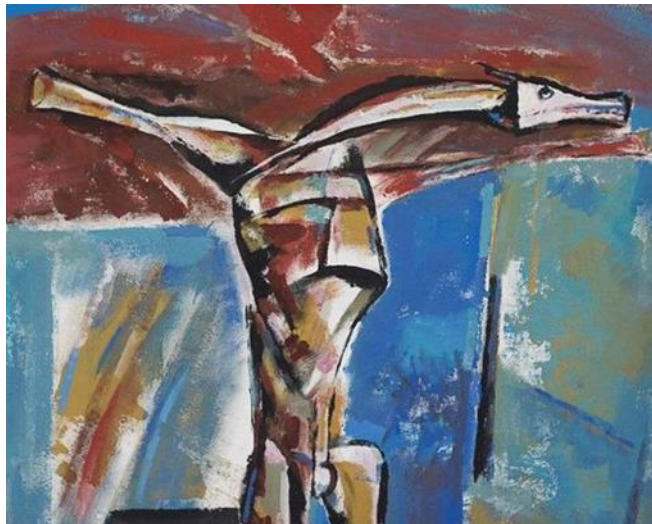
Témaválasztás

A lovak házasítása az egyik legfontosabb mérföldköve az emberi civilizációk fejlődésének, ami radikálisan változtatta meg a világban való mozgást, hadviselést, kereskedelmet és a földművelést. A lovak szerepe idővel megváltozott a technológia és az ipar fejlődésével, a legtöbb területen funkciójukat veszítették és a szórakozás eszközévé egyszerűsödtek. Ma is sok területen alkalmazzák őket, de a hétköznapi ember számára megítélésem szerint nem jelentenek sokat az esztétikai megjelenésükön kívül. A történelem során rendkívüli értéknek számítottak, különböző kultúrák kiemelt szerepet tulajdonítottak nekik, tisztelték őket, földi és túlvilági jelentőségüket régészeti feltárások és képzőművészeti alkotások bizonyítják. Azért választottam a lovakat témának, hogy rávilágítsak mennyi mindent köszönhet nekik az emberiség és munkáimmal szerettem volna újra megidézni a múltban játszott jelentőségükre.

Munkafolyamat leírása

A kutatásom, mint minden nagyobb lélegzetvételű projektem egy képgyűjtéssel kezdtem. Válogatást készítettem a saját fényképeimből, amik lóábrázolásokhoz köthetők. Az első szakirodalom, ami sokat jelentett számomra, az Székely Bertalan lómozgás tanulmányokkal foglalkozó munkája. A művész kiemeli a lovak szerepét az állatábrázolások szempontjából. „Magától érthetődő, hogy egy rajzolónak nemcsak az emberi alak rajzát, de a főbb állatokét is kellene némileg ismernie. A lónak rajza a többi négylábúak rajzának kulcsa. Ha a lovat ismerni megtanultuk, akkor a többiekkel való elbánás már nagyon meg van könnyítve, a mozgási módok ismerete, azoknak megragadhatása - a négylábúak egymásközi hasonlatossága folytán - könnyen megérthetővé és kezelhetővé válik.” Ezt a saját példámmal meg tudom erősíteni. Az egyetem található lócsontvázról készítettem tanulmányrajzokat és különböző internetes forrásokból gyűjtöttem lóizomtan ábrákat. Az egyetemen, grafikátörténet óráink keretein belül, volt lehetőségem több lóanatómiával foglalkozó könyvet a kezembe venni. A 18. Század végétől többek között párhuzamba állították az emberi csontvázat a lóéval. Bojtos Anikó

tanárnőnek köszönhetően alaposan tanulmányozhattam König Róbert lovas köteteit. A művész tussal készült lótanulmányai a későbbiekben nagy segítséget szolgáltattak számomra. Jelentős inspiráció volt még számomra Szalay Lajos, Bardócz Lajos és Plugor Sándor munkássága.

Plugor Sándor: Lószorozat, 1993, olaj, farost, 100x100cm

A kutatás során végig vettem a ló házasításának történetét, majd a főbb területeket, amikben alkalmazták őket. A lovak történelmi korszakokon átívelő hadászatban játszott szerepükre fektettem a hangsúlyt. Onnantól, hogy az ókorban az első harciszekér elé befogták őket a mai napig, elképesztő számban pusztultak el lovak. A modern háborúban a leginkább nyomon követhető az elpusztult lovak számának mértéke. Az egyik legérdekesebb történelmi korszak a lovak szempontjából az ipari forradalom idejére tehető. Ebben a korszakban alakult át az életük teljes mértékben. A gőzgép megjelenésével rengeteg munkaterületről szorították ki őket, ami tekinthető pozitív eredményként.

A gép ló sorozat esetében az volt fontos számomra, hogy miután a lovak ki lettek véve korábbi szerepükből, különböző munkavégzésekből vajon boldogabbak lettek-e. Ha az utolsó bányász ló esetét veszem, akit éjszaka hoztak fel a felszínre, hogy a szemei lassan hozzászokhassanak a fényhez, 13 évnyi bányamunka után, a válasz nem biztos, hogy igen. Feltehetően Baska, a bányaló megszokta a föld alatti környezetet, munkát, embereket és furcsállhatta a változást. A képeimen azzal a gondolattal játszottam, hogy ezek a munkájukból kivett lovak, ha tehetnék géppé változnának, hogy továbbra is azt tehessék, amit addig, segítsék az embert. Illetve olvasat lehet az is, hogy bizonyos értelemben mindig is gépek voltak, amióta az ember maga mellé állította őket.

Minden munka, amit a dolgozatban tárgyalok 100x70cm-es méretű, papírra készült vegyes technikával. A tervezett grafikai sorozatot aszerint osztottam fel, korszakról-korszakra haladva a lovak tartására és alkalmazására legjellemzőbb helyzeteket ábrázolom. Az elkészített munkákban foglalkoztam a

vadlovakkal, a földművelésben alkalmazott lovakkal, hadba fogott és a városokban alkalmazott lovakkal.

Az eredeti koncepcióm a téma feldolgozására az volt, hogy a ló emberhez fűződő viszonyát fejlődéstörténetként lépésről lépésre ábrázoljam. Ezt a későbbiekben megváltoztattam, ugyanis az alkotás és kutatás alatt a témához fűződő viszonyom megváltozott és megerősödött. A végső célom az volt, hogy egy tömörebb, velősebb sorozatot alkossak, ahelyett, hogy egy történeti áttekintést illusztráljak. Tehát az alább taglalt képek tekinthetők egy előtanulmányként is a végső sorozathoz, de önmagukban is kész munkákként tekintek rájuk. A munkafolyamat során eljutottam arra a pontra, amikor egy leegyszerűsített, szűkszavúbb gondolati maggal tárgyaltam tovább a lovak többezer éves sorsát, amit az ember mellett töltött. Ennél a pontnál kezdtem a „gépló” képeimet készíteni.

Kutatásom során a kortárs képzőművészeten megjelenő lóábrázolásokkal is foglalkoztam. Jannis Kounellis 1969-ben tartott Cím nélkül kiállításán 12 élő ló lett elhelyezve egy galéria terében, ezzel új megközelítést adva a ready made műfajnak. Festői megközelítésből a lovak a tér részévé válnak azáltal, hogy a falhoz vannak kötve, azt éreztetve, mintha fehér vászon előtt állnának.

Michaël Borremans *The Horse* című festménye a művészettörténet lóábrázolásának hagyományára építkezik. Erősen hagyatkozik a barokk festőmesterek technikai tudására és egyszerre tovább viszi a kép, mint illúzió témakörét, tudatosan befejezetlenül hagyva a ló hátsó lábainak patáit.

Maurizio Katalan egész életművének nagy részében használ konceptuális installációihoz kipreparált lótetemeket. A lovat, mint az erő és hatalom megtestesítőjét olyan pozícióba helyezi, ahol kiszolgáltatott, megalázott már-már nevetséges színben tűnteti fel. Ezt a módszert alkalmazza a Guggenheim fellőgatott Novecento című installációjánál, a *Ballad of Trockij* és a *Cím nélküli* fejtetlen lovakat ábrázoló munkáinál.

Berlinde De Bruyckere konzisztensen foglalkozik a lovakkal a művészetében. A belga művésznő viasz, állati bőrök és szőrök, illetve fa kombinálásával alkotja meg szobrait. A *To Zurbarán* című munkája egy bekötött szemű csikót ábrázol, összekötött lábakkal, a földön fekve. A mű címe egyértelmű utalás Francisco de Zurbarán spanyol festőművész *Agnus dei* című munkájára, ami egy áldozati bárányt ábrázol, hasonló kompozícióban. Ennek az ártatlan, törékeny testnek ily módon történő bemutatása egy nagyon hatásos és sokkoló élményt eredményez. Bruyckere célja, hogy ennek a törékeny, ártatlan állatnak a tetemével ne elrémissze a nézőt, hanem ellenkezőleg, közelebb hozza és rábírja a halálról való gondolkodásra.

Huszárik Zoltán filmje és az említett képzőművészek mind erősítik azt a képet, ami a ló és ember kapcsolatát tárgyalja a művészettörténet hagyományában. A lovat sok esetben használták arra, hogy emberi érzéseket fejezzenek ki vele. Megjelenéséből és természetéből fakadóan egy nemes, erős állat, emiatt is annyira megterhelő és könnyen átérezhető mikor a szenvedésit jelenítik meg. Az emberi civilizáció fejlődése és a lovak balsorsa elválaszthatatlan egymástól, az emberi gyarlóság tökéletes lenyomataként értelmezhető. De az ember emberhez való hozzáállása, illetve a kizsákmányoló gazdasági és autoriter politikai rendszerek szimbolikájaként is példázható.

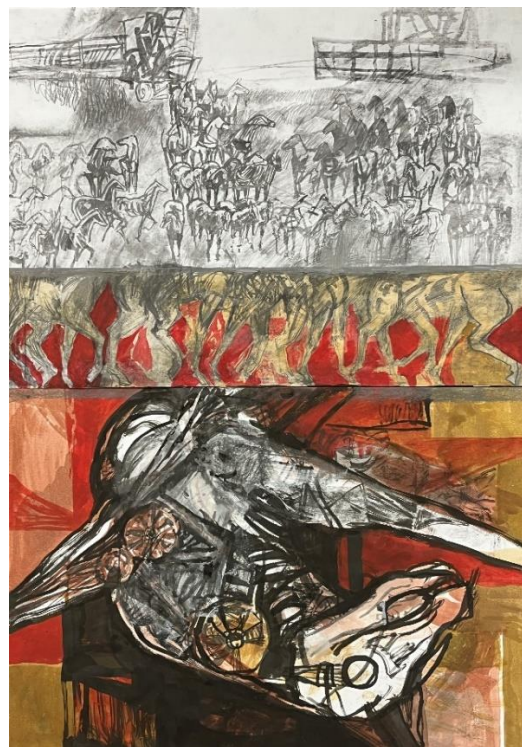
Berlinde De Bruyckere, To Zurbarán, 2015.

Maurizio Cattelan – Novecento (1990)

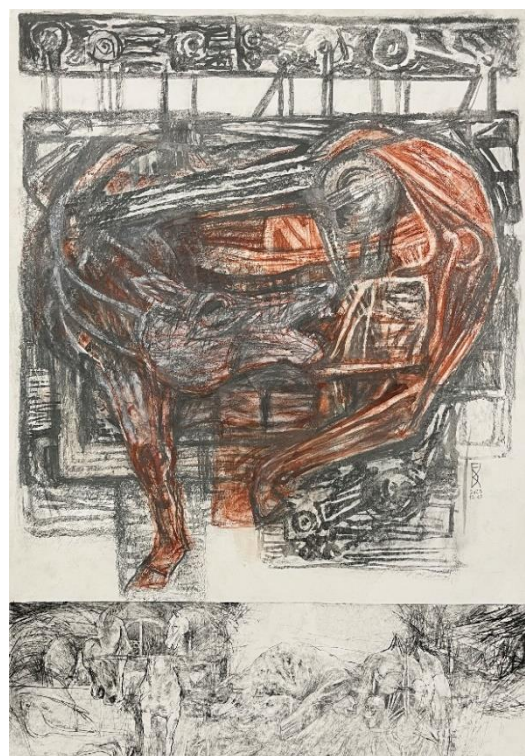
Vadlovak, 100x70cm, vegyestecnika, papír

Munkalovak, 100x70cm, vegyestecnika, papír

Harci lovak, 100x70cm, vegyestecnika, papír

Lóerő. 100x70cm, vegyestecnika, papír

A háborúban alkalmazott lovak ábrázolására inspirációt jelentett a Római etruszk múzeumban kiállított vázagyűjtemény. Ezeken a tárgyakon Kr.e. 7. századi díszítések mutatják, hogy a lovakat megölve és harci szekér elé fogva is alkalmazták. A Harci lovak c. kép felső részén szintén az archaikus sávós tagolást követve egy ilyen, ókori harciszekér jelenet látható. Az alsó részen egy mechanikus ló, ami harci szerkezetként van ábrázolva. Arra szerettem volna itt megoldást találni, hogy a történelmi korokon átívelő hadászati szerepüket egy képben foglaljam össze. Meglepő volt számomra olvasni, hogy az I. világháborúban a francia hadsereg kifejlesztett egy papírmáséból készített elpusztult lovat imitáló megfigyelő rendszert, ami elég nagy volt, hogy egy ember elférjen benne és belássa a frontvonalat. Megdöbbenett, hogy nem csak a görögök látták meg Trója falai előtt a taktikai lehetőséget a ló formájában, hanem a modern háborúk során is – ha dőglött állapotában is, de - hasznosnak bizonyult.

A végleges sorozatot megelőző munkák technikailag szerteágazó, de fontos részei voltak az alkotói folyamatomnak, elengedhetetlenek ahhoz, hogy a végére egy letisztultabb, összegzőbb sorozatot készítek.

Mechanikus ló, 100x70cm,
vegystechnika, papír

Mechanikus ló, 100x70cm,
vegystechnika, papír

A lovak formáinak kialakításában eleinte nem volt fontos számomra, hogy a kecsességüket is hangsúlyozzam, azonban a végső sorozat esetében igyekeztem olyan módon ábrázolni őket, hogy jobban megfeleljenek a valódi lovak anatómiájának és felépítésének.

Géplő I., II., III., 100x70cm, vegyestechnika, papír

Az utolsó, IMDK-ra is szánt sorozat fapáccal és pittkrétával készült. A lovak felépítése a mechanikus alkatrészekből felépülő anatómiája nagyjából követi a lovak valódi csonttanát. A kompozíciók kialakításánál szempont volt, hogy olyan formán jelenjenek meg, mintha buknának, elesnének, ennek a folyamatát látnánk. Plugor Sándor feszület szerű lófiguráját is szerettem volna valamilyen mértékben megjeleníteni, a középső lófigurával. A képek színhasználatával szerettem volna azt a hatást elérni, mintha reneszánsz stúdiók lennének. A háttérükben nyomtatott áramkör szimbólumokat helyeztem el, azzal a szándékkal, hogy az aktuális közegünkben is értelmezzem az emberiség szolgálatában tett áldozatukat.